

הרב ישראל דנדרוביץ
ראש בית המדרש 'באר האבות' - ערד

מערכת ההנפה של אהרן הכהן

בְּאִמְצָעוֹת 'מַעֲרַכַת הַנְּפָה', הַמְּבַסֶּסֶת עַל מַנְגְנוֹן שֶׁל נְדָנְדָה, שֶׁבְצִדָּהּ הָאֶחָד הָיוּ מְצוּיִים אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת וְכַבֹּדוֹת וּבְצִדָּהּ הַשֵּׁנִי עֲמָדוֹ הַלְוִיִּים, הִתְקַיְּמָה 'מִצְוַת תְּנוּפַת הַלְוִיִּים'.

במרכז מקום שהותם של בני ישראל במדבר, עסקו פועלים בבניית נדנדה גדולה שמהותה לא היה ברור לצופים מהצד. לא הייתה זו נדנדה רגילה שמתאימה למשחק הילדים. זו הייתה נדנדה גדולה בהרבה. היא אכן הייתה בנויה בצורה של מאזניים, אך מותאמת למשקל כבד במיוחד.

ניתן לנחש שצורתה החיצונית של הנדנדה הייתה כך: קורה של עץ שטוחה, ארוכה וצרה, הייתה מקובעת במרכזה על בסיס רחב המונח על הקרקע. כך שקורת העץ שכבה על הבסיס לרוחב (אויסנגלינגט אויף דער ברייט). אילו היו שני אנשים בעלי משקל שווה עומדים בשני צידי הנדנדה, הייתה הנדנדה מגיעה לשיווי משקל מוחלט. ממש כמו במאזניים שמונחים על כפיהם דברים בשווי משקל שווה, והכפות עומדים מאוזנים.

כאן טרחו הפועלים והניחו אבנים גדולות וכבדות על צד אחד של המאזניים, כך שהכף נטתה לכיוון הצד שבו היו מונחים האבנים. ועם כל כובדם של האבנים, עדיין לא היו האבנים כבדות כמשקל אדם ממוצע. אילו אדם היה עולה על הצד הנגדי של הנדנדה היה משקל גופו מכריע את משקל האבנים.

וכשהנדנדה עמדה לתפארת, והאבנים על צידה האחד, ניתן האות: מכל עבר הגיעו בני שבט לוי ובצורה מסודרת, זה לאחר זה, עלו על צידה השני של הנדנדה שלא היו עליו אבנים. יכולים אנו להמשיך ולשער, שמהיות המשקל של הנדנדה נטה לכיוון האבנים, וצידי השני של הלוח היה גבוה מהקרקע, הרי שכפי הנראה נעזרו הלוויים בהגעתם אל מרומי לוח הנדנדה במין מדרגות שהוצבו בסמוך.

כשהלוי עלה על הנדנדה ומשקלו הטה את כף הנדנדה לצידו, ניגש אהרן הכהן ולחץ על הצד של הנדנדה, בו הונחו האבנים, כך שהלוי הונף כלפי מעלה. אהרן הכהן לא היה צריך ללחוץ הרבה או להפעיל כוח רב מצידו, שהרי כאמור היו מונחים שם אבנים בעל משקל כמעט שווה למשקלו של הכהן. אהרן הכהן נגע אפוא קלות בצד אחד של קורת העץ, והלוי שעמד בצידו השני של קורת העץ התרומם ועלה. תיכף לאחר מכן, עזב אהרן את אחיזתו בקורה. כעת, הלוי שעמד גבוה שוב הכריע את הכף, ירד למטה ועזב את הנדנדה. מפנה את מקומו ללוי הבא שתפס את מקומו ועלה אף הוא על הנדנדה, כשאף אותו העלה אהרן הכהן והוריד.

ברזיוותם עלו וירדו אלפים רבים של לויים במהירות על לוח העץ, כשאת כל את אחד מהם היה אהרן הכהן מעלה ומוריד - מניפס תנופה לפני ה'.

עשה משקולת גדולה

את התיאור הנפלא הזה השמיע הגאון 'הסטיפילר', בעל 'קהילות יעקב', כשהוא למד עם בנו הגר"ח שליט"א, כשהיה ילד צעיר את פרשת השבוע, והם הגיעו למצוה בה נצטווה אהרן הכהן: להניף את הלוויים תנופה לפני ה', וכמו שטאמר (במדבר ח' א'): **"וְהִנִּיף אֶהְרֹן אֶת הַלְוִיִּים תְּנוּפָה לִפְנֵי ה' מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לְעֵבֶד אֶת עֲבֹדַת ה'".** הדברים נראים תמוהים מאוד לפי דרך הטבע: הלוא אלפי לויים היו שם, וכיצד יכול היה אהרן הכהן להניף את כל הלוויים כפי שנצטווה.

אלא, הסביר הסטיפילר לבנו הצעיר, מעשה שהיה כך היה: **"[אהרן הכהן] עשה משקולת גדולה, ועל כף אחת נתן אבנים גדולות, ועל כף שנייה עלה הלוי, ואהרן לחץ על האבן והכריעה הכף, וממילא התרומם הלוי, ועל ידי זה הרים בקל את כל הלוויים".**

את דברים אלו, שאנו הוספנו בהם נופך בתיאור מפורט וציווי יותר, מביא הגר"ח ק בספרו 'טעמא דקרא' (במהדורה החדשה), והוא מוסיף ומציין על כך: "ומסתמא כתוב כן באיזה מקום".

לוויים משני הצדדים

יגעת למצוא אסמכתא ומקבילות לחידוש מופלא זה הנותן פתרון טכני פשוט למצות הנפת הלוויים, וזו בלבד עלה בידי למצוא: רעיון דומה מאוד ביסודו המופיע בספר 'נימוקי רש"י' (סעיף תרצ"ה, פרשת בהעלותך אות קלט). אלא שלדבריו נעשה הדבר בצורה שונה במעט: אם לדברי הסטיפילר היה מצד אחד של הנדנדה אבנים כבדות ומצד שני עלו הלוויים וירדו, הרי שלדברי בעל 'נימוקי רש"י' משני צידי הנדנדה עמדו מספר לויים, כשיש שווי משקל בין שני הצדדים. אהרן הכהן בא ונגע בצד אחד של הנדנדה וכך הוא העלה והוריד את הלוויים שעמדו בצד השני של הנדנדה. שוב פנה אהרן לצד השני של הנדנדה, נגע בה והכריע אותה, וכך הוא העלה והוריד את הלוויים שעמדו בצד השני.

השתוממתי מאוד לפשר הדבר מה רצונו ממני, אולי הוא רוצה לברר את שמות החתן והכלה לצורך כתיבת הכתובה, דבר זה, הרהרתי לעצמי, הרי אפשר לעשות דרך הטלפון, ובוודאי שאין זה דבר כל כך דחוף שאינו סובל דיחוי.

אפוף תמיהה ופליאה קמתי ונסעתי מיד אל וויליאמסבורג, שמתו פני והועדתי את רגלי אל עבר האכסניה שבה שהה מרן פוסק הדור. כאשר הגעתי אל הרחוב שלפני הבית נדהמתי למראה עיניי, רחבת הבית המתה אנשים רבים המחכים לתורם להיכנס אל הקודש פנימה ולהתקבל בפני הגאב"ד, זה בא לבקש ברכה, ומשנהו בא לשאול שאלה חמורה העומדת על הפרק, והשלישי לבקש עצה ותושיה, וביניהם רבנים ואדמו"רים שבאו לחלוק כבוד למלכי צדק מלך שלם.

ניגשתי אל הגבאי המסור הרד"ח מו"ה ישראל חיים דאוידוביטש שליט"א שעמד על משמרת הקודש, ואמרתי לו שאני חתן העומד להתחתן בשבוע הבא עלינו לטובה בעזרת ה', ומרן הרב קרא אותי לבוא אליו. מיד נענה ואמר: ברוך ה' שהגעת. הרב מחכה לך, וביקשני שכאשר תבוא, מיד אכניסך אליו לפני כל הממתנים והמחכים.

תוך דקות ספורות הכניסני אל הקודש פנימה, ומראצא אני את עצמי פנים אל פנים מול גאון ישראל וקדושו, מרא דארעא קדישא. מיד ציווה להוציא כל איש מאליו, והורה לי לשבת, ופתח ואמר לי:

"בעצם הייתי אמור לשהות כאן באמערקע עוד תקופת מה - אך אינני יכול להישאר כאן יותר - אני פשוט נהיה כאן חולה - בוא וראה מה עשו ממני - תראה איזה מודעות ואיזה מנורות תלויים ברחובות ובשווקים - ממש "א גאנצער רבי" עשו ממני! אינני מסוגל לסבול זאת, ואיני רגיל לכאלו דברים - באמת איני אוהב את כל המהומה שעשו ממני, מרגיש אני שבריאיותי נחלשת ומתרופפת מכל העסק הזה, ולכן עז רצוני לחזור כבר מחר אל ביתי ומקומי. אמנם דבר אחד מעכבני מלנסוע קידושין אצלך בעוד כשבוע - למרות שכמעט לא הסכמתי לקבל שום דבר כאן - אבל אצלך כן קיבלתי, לכן שואל אני ממך רשות לנסוע כבר מחר לארץ הקודש..."

לא האמנתי למשמע אוני - פוסק הדור מבקש "רשות" מבחור צעיר לנסוע חזרה הביתה... ובעודי מהרהר בדעתי שאפילו אם היה "שוכח" שקיבל סידור קידושין, ולא היה מודיע שנאלץ לחזור הביתה - גם לא הייתה מתבטלת החתונה ח"ו - וכי חסרים כאן באמריקה רבנים היודעים בטיב קידושין שיכולים וראויים לסדר קידושין בדת משה וישראל!?

- או המשיך הרב ואמר "הגד נא לי האמת איך הנך מרגיש עם הענין הזה?", אורתי עזו בנפשי, ועניתי: "בוודאי שישע הרב לביתו לשלום, אינני ח"ו רוצה למנוע את הרב מהנסיעה בגלל", המשיך הרב ואמר, "האם הנך בטוח שזה בלב שלם" - ולא נחה דעתו עד שענית לי לו בפה מלא "אמנם זכיה גדולה הייתה נחשבת לי אם הרב היה מסדר קידושין אצלי - אבל אני מוותר בלב שלם".

בשמעו זאת צהלו פניו הקדושות, ואמר לי, "אני מאוד מודה לך על כך, עשית לי טובה גדולה", וציווה לערשי דברו שיביאו "לחיים", ושתה עמי לחיים, וברוך אותי בהתרגשות בכל מיני ברכות מעומק ליבו הטהור.

אח"כ המשיך ואמר "מסתמא אחרי החתונה הנך מגיע לארץ הקודש, כמנהג אמריקה, אבקשך שבשתיגע לעיר הקודש ירושלים אנא תבוא אלי לביתי, כי ברצוני להעניק לך לדרור דרשה ומתנת נישואין את ספרי שו"ת מנחת יצחק". אחרי הדברים האלו, חזר ושאל אותי בשלישית, "האם הנך בטוח שאין לך שום עגמת נפש... ובאשר "הרגעתי" אותו שאין בלבי שום קפידה, והכל בסדר גמור, קם וליווה אותי החוצה - כשאני בוש ונכלם

ואיני יודע איך "לאכול" את זה שגדול ישראל מלווה אותי החוצה...

תקופה מסוימת אחרי החתונה קיימתי אכן את "מנהג אמריקה", וקמתי ועליתי אל ארץ ישראל. בבואי לארץ הקודש שמתי פעמי אל עבר ביתו נאווה קודש של מרן בעל "מנחת יצחק", דפקתי בדלת, יוצא לקראתי הגבאי שהיה באותו זמן בבית הרב, ואמר לי שאין בימים אלו שאלת קהל, ביקשתי הימנו להיות והרב ביקש ממני שאבוא אליו לביתו, ואני החתן שהרב היה אמור להיות המסדר קידושין בחופתו באמריקה, לכן אחלה פניו שישאל את הרב מהו הזמן המתאים להיכנס אליו, עננה הגבאי לבקשתי, ונכנס לבית לשאול את הרב.

תוך דקות ספורות יוצא לקראתי במלוא תפארתו מרן הגאב"ד בכבודו ובעצמו, וכשצהלתו על פניו מקבלני בסבר פנים יפות ומאירות, נותן לי את ידי הקדושה לברכת "שלום עליכם" חמה ולבבית, "מזל טוב חתן יקר, רואה אני שאכן מקיים אתה את מנהג אמריקה לעלות לארץ הקודש, בוא והיכנס..."

הכניסני הרב לביתו, וביקש מהגבאי שיואל בטובו להביא "לחיים", ובירכתי שוב בחמימות בברכות לרוב, בנוסף התעניין איך הייתה החתונה, ואיך עברה הנסיעה לארץ ישראל, והוסיף לשאלני "הגד נא לי דבר אמת, האם אין לך שום עגמת נפש?..."

לאחר מכן קם ממקומו, ניגש בעצמו אל עבר ארון הספרים, הוציא משם את ספרו "ש"ת מנחת יצחק", וכתב לי בתוכו הקדשה חמה, ונתנו לי במתנה.

ועדיין לא נחה רוחו של אותו צדיק, פן ואולי יש לי איזה עגמת נפש, וח"ו תרעומת עליו, הניף ידו בשנית והוסיף לקרבני, והראה לי גליונות מהספר ש"ת מנחת יצחק חלק י' שהיה באמצע להגיה - כאשר לדאבון לב כל בית ישראל - לא הספיק לגמרו ולסיימו, כי חדשים ספורים לאחר מכן נשבה ארון האלוקים ועלה בסערה השמימה.

באותה הזדמנות הענקתי למרן הגאב"ד את הספר "שישו ושמוח-שמחת חתן" שיצא לאור לקראת חתונתי. הרב שם עיניו הטהורות בספר, והביע בקול את הנאתו המרובה, ואז אורתי עוז בנפשי וביקשתי שיואל לכתוב ולתת הסכמה על הספר למהדרה בתרא, כיוון שרוצים להדפיסו בשנית. הרב הסכים לבקשתי להעניק הסכמתו, ואכן לאחר זמן מה קיבלתי ממנו מכתב הסכמה נלהב שהודפסה בראש איזה ספרים שוכנינו להוציא לאור.

בתום הביקור, ליווה אותי מרן הגאב"ד החוצה, ונפרד ממני בלבביות רבה, תוך כדי ברכות חמות לרוב...

וכלשונו: "ואפשר שעמדו מספר לויים על מין דף המתנועע] על קנה המשקולת משני עברים שוה, ורק בנגיעה קלה היו יכולים להניף צד אחד מעלה ומטה ולהונוע במוליך ומביא".

לכמה לויים בבת אחת

מלבד השינוי שיש בדברי בעל 'נימוקי רש"י' כלפי עניין זה שבשני הצדדים של הנדנדה עמדו לויים, הרי שבדבריו מצויה הטעמה מיוחדת וחשובה, שהתנופה יכולה הייתה להעשות בבת אחת לכמה וכמה לויים, ולמעשה, אין כל סיבה שלא נאמר זאת גם לפי הסברו של הסטייפלר, ויכולים אנו לומר שגם לפי דבריו ניתן היה לעשות זאת בבת אחת לכמה לויים גם יחד.

ויש בתוספת זו משמעות רחבה מאוד, כלפי מה שמצינו שאהרן הכהן הניף את כל אלפי הלויים ביום אחד, וכדלהלן:

הנה מצאנו חידוש בדברי הגאון הנצי"ב, בפירושו 'העמק דבר' (במדבר ח ו), שכל תנופה זו לא עשאה אהרן הכהן אלא בלויים שהיו כשרים לעבודה, דהיינו מכן שלושים שנה ומעלה עד בן חמישים: "**כאן מדבר בשמונת אלפים שעמדו לעבוד את עבודת המשכן**". וכיוצא בזה משמע כבר בדברי רבינו מיוחס בפירושו על התורה. אמנם בפשטות נראה שמצוה זו הקיפה את כללות הלויים, מכן חודש ומעלה, שמניינם עמד על עשרים ושתיים אלף איש! וכך גם מפורש במדרש (ויקרא רבה כו טו).

חידוש זה של הנצי"ב יש עניין כלפי שאלה מהותית בכללות עניין התנופה, שאמנם הנצי"ב עצמו לא עסק בה, אולם היא נידונה בספרי המפרשים: האם מצות ההנפה של אהרן הכהן נעשתה בדרך נס או שהיא נעשתה בדרך הטבע. רבינו מיוחס כותב שזה נעשה בדרך נס. אולם בדברי המדרש (שם) מפורש להדיא שזה היה בדרך הטבע: אהרן הכהן היה גיבור ובעל כוח וכך היה ביכולתו להרים אלפי אנשים.

אלא שכבר העירו לנו, שגם אם נאמר שאהרן הכהן היה גיבור עצום, עדיין לא ניתן ביום אחד להניף את עשרות אלפי הלויים בזה אחר זה ביום אחד. דבר שאינו מציאותי כלל ועיקר מבחינת פרק הזמן הקצר (וראה בש"ת 'משנה שכיר', י"ד סימן קצו, במכתבו לבעל המנחת אלעזר ממונקאטש, שלדבריו אפילו בדרך נס הדבר אינו יתכן).

כאן אכן חידושו של הנצי"ב פותר במקצת את העניין: כבר לא מדובר על עשרות אלפי לויים אלא על שמונת אלפים לויים בדיק. אולם עדיין הדבר אינה פתורה לחלוטין: חשבון פשוט מעלה שלהניף אפילו רק שמונת אלפים לויים ביום אחד ברציפות אומר שלכל לוי מוקצב פחות מאחד עשר שניות, וזה דוחק גדול לומר שהספיקו כל כך הרבה בזמן כה קצר.

אם נאמר אכן שאת התנופה עשה אהרן הכהן באמצעות מנגנון הנדנדה, אם כדברי הסטייפלר ואם כדברי הנימוקי רש"י, כשבכל פעם היו כמה וכמה לויים מצויים עליה, הרי ששאלה זו מתורצת להפליא, כי אכן קצב ההנפה היה מהיר בהרבה, מהיות ובכל פעם הונפו כמה וכמה לויים יחד.

אכן יצוין כי ברבינו מיוחס נאמר שההנפה של שמונת אלפי הלויים נעשתה לכולם יחד ובדרך נס. ואכן אם נאמר שההנפה נעשתה על ידי מערכת של מנוף כמו שאמר הסטייפלר וכמבואר בספר 'נימוקי רש"י', הרי ש"למעוטי בניסא עדיף" והדבר קרוב יותר לשומעו. הלויים כולם עמדו על משטח ענק, ואהרן בדרך נס העלה אותם והורידם, למרות המשקל הכבד של אלפי האנשים.

ומגביהו מן הקרקע מעט

אמנם הקושי שיש ברעיון זה הוא שלכאורה הוא מהווה פתרון רק להעלאה והורדה גרידא, בעוד שבמדרש (שם) נאמר להדיא על תנופה זו: "**כי צד היה מניפם: מוליך ומביא מעלה ומוריד**", כך שעל "מוליך ומביא" עדיין השאלה במקומה עומדת. אם כי ייתכן מאוד לומר שיש אפשרות מסויימת גם להוליך ולהביא את הלויים על גבי מנוף זה.

עוד ראוי לציין לדברי רבינו בחיי הכותב (במדבר ח ט): "**והתנופה הזאת היא, שהיה אהרן לוקח לכל אחד ואחד מן הלויים ומגביהו מן הקרקע מעט והיה מניף אותו**". הרי שלא הזכיר רבינו בחיי כלום מעניין זה שהייתה התנופה באופן של "מוליך ומביא מעלה ומוריד", כי אם "מגביהו מן הקרקע מעט", והדבר יעלה היטב לפי רעיון זה של הסטייפלר והנימוקי רש"י. אולם שמא כוונתו של רבינו בחיי היא, שלאחר שהגביה מעט את הלוי, היה על אהרן הכהן להניף אותו כדין תנופה שהיא "מוליך ומביא מעלה ומוריד".

מצות העמדה על המנוף

לו ניתנה רשות היינו ממשיכים ומסבירים ברעיון זה של הסטייפלר והנימוקי רש"י את תפקידו של משה רבינו אשר נצטווה (במדבר ח ג): "**והעמדת את הלויים לפני אהרן ולפני בניו והנפת אתם תנופה לה'**", וכפירוש רש"י (במדבר ח ט): "**משה העמידן ואהרן הניפן וישראל סמכו את ידיהם**". והנה העמדה זו של משה רבינו ללויים אין אנו יודעים מה טיבה, ומה מקום יש להעמיד את הלוי, שהוא חי הנושא את עצמו, לפני אהרן.

אולם אם הכוונה שהלויים עמדו על מנוף זה, הרי שניתן לומר שמשה רבינו הוא זה אשר נצטווה להעמידם על מנוף זה, ואז הוא שבא אהרן הכהן והניפם.

התהלוכה של הלויים

את מאמר זה על התנופה ראוי לחתום בחידוש מרעיש מבית מדרשו של רבינו סעדיה גאון: תנופה זו שעליה אנו דנים ושבה נצטווה אהרן הכהן היא כלל אינה תנופה במובן המוכר והמקובל מעולם הקרבנות. התנופה כאן היא שאהרן "**יעבידם וינחה אותם לפניו**". וכלשונו של בעל 'מאור האפילה': "**אין תנופת הלויים כשאר תנופת הקרבנות, אלא יולכים בעזרה והשיר מכה לפניהם**". היינו: אהרן הכהן נצטווה לכבד את הלויים, להוליך אותם ולהנחותם במסע של כבוד בעזרה, כשהשיר מכה לפניהם, בשמחת לבב כהולך בחליל, בקול רינה ותודה המון חוגג.

מעתה, ברור שמסע זה יכול היה להתקיים כמובן אפילו בעשרים ושניים אלף לויים ואפילו ביום אחד, שכן על אהרן הכהן לא היה אלא להנחות את המסע ולהדריך לכבודם של הלויים הבאים בית ה'.

קול התורה

שע"י ועד מפעל התורה תולדות אהרן
בניסוח חתום אהרן שמואל

יקר וגדולה למרדכי

בשם אלפי מאזני השעורים היקרים במערכת 'קול התורה' מברכים בזה מעומקא דלבא, ברכת מזל טוב חמה ולבבית קדם ידיו העלה ויקר המסור בלב ונפש למען מערכת 'קול התורה' לזכות בזה אלפי ישראל בהרצת התורה.

הלא הוא ידיו הנכבד העומד לימינו באמנות בל יתואר ומתמסר במיוחד למען שיעורי 'עמוד היום' במערכת 'קול אנ"ש', ובמסירות 'מודעות רבות לאורייתא' הגדול תורה ולהאדירה:

מרדכי קרויס שליט"א

מנהל 'קול אנ"ש' דקהליתנו הק'
לרגל שמחתו בהולדת בנו למזל טוב

יאה רעוא מן שמיא, שיזכה להכניסו בביתו של אברהם אבינו ע"ה ולגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ושיריה רוב נחת ממנו ומכל יצ"ה, מתוך שמחה, נחת והרחבת הדעת, אמן.

המברכים מקרב לב בשם אלפי המקוריים תודה:
מערכת 'קול התורה'
שע"י ועד מפעל התורה - ד"ק תולדות אהרן

מערכת 'קול התורה': 023-722-700